

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА В НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Каріков С. А., *канд. іст. наук, Національний університет цивільного захисту України, доц. кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін*

Поступальний розвиток вітчизняного суспільства на сучасному етапі передбачає посилення уваги до виховання молодого покоління. Однією з ключових виховних проблем є формування гуманітарної культури студентської молоді в умовах розбудови національного простору освіти України.

Актуальність і пріоритетність поставленої проблеми визначається тим, що особистісна система духовних цінностей сучасної молоді, формування в неї стійких моральних переконань, естетичних інтересів безпосередньо впливають на розвиток загальної культури суспільства. Низький рівень духовної культури значної частини молоді, зниження моральних критеріїв особистості, падіння морально-етичних норм соціального середовища викликають нагальну потребу в гуманітаризації системи освіти. Процеси модернізації суспільства певною мірою зумовлюють зміни світогляду людини, її духовних орієнтирів. Характерними стають тенденції до руйнування людської душі, дисбалансу її складників – почуття і розуму, до утвердження жорстокого типу особистості [1, 79].

Сучасна молодь опинилась у двоїтій ситуації: з одного боку, це покоління ще виховувалось на «старих» засадах, а з іншого – в доросле життя воно вступає за нових умов, які вимагають відмови від багатьох принципів, засвоєних раніше. «Не спрацьовують» колективістські ідеали (все більше – індивідуалістичні); стала «непрестижною» низка професій, які раніше поважали як суспільно корисні, змінилося ставлення до своєї Батьківщини. Відтак стає очевидним розрив між поколіннями сучасного суспільства [2, 229].

Чи визнається взагалі престижним у студентському середовищі високий рівень духовної культури? Н. Статінова і О. Куценко намагаються відповісти на це питання, залучаючи матеріали опитування студентів КНТЕУ, здійсненого у системі моніторингу соціально-психологічних особливостей та духовного світу студентів університету протягом 2008–2009 та 2009–2010 навчальних років. На думку респондентів-другокурсників, соціальне становище та престиж людини в українському суспільстві визначають: рівень загальної

культури (61,7%), а також соціальний статус сім'ї (45,6%), досягнення в освіті та професійній діяльності (42,9%), особисті якості (41,1%). Третина опитаних вважає визначальними матеріальний рівень (37,4%), наявність влади (30,8%), службове становище (30,5%). Порівняння результатів дало змогу виявити значні відмінності у переліку чинників, що визначають престиж людини, які відбуваються протягом двох років навчання в університеті. На другому курсі, порівняно з першим, студенти стали надавати більшого значення рівню загальної культури (відповідно 16 та 61,7%), особистим якостям (17,8 та 41,1%) та освітянським, професійним досягненням (19,1 та 42,9%). Першокурсники обох навчальних років головними чинниками, що визначають престиж людини, вважають матеріальне становище (відповідно 65,6 та 41,9 %), соціальний статус сім'ї (50,7 та 27,6%) та відносно мало уваги приділяють особистим якостям людини (33 та 17,8%). Однак існують і певні відмінності; зокрема першокурсники 2009–2010 н. р. вважають рівень загальної культури більш значущим (57,9 %), ніж першокурсники 2008–2009 н. р. (16%). Таким чином, сам факт підвищення престижу загальної культури людини, її особистих якостей і досягнень може слугувати для студентів стимулом підвищення власного рівня духовної культури [3, 111–112].

Поняття гуманітарної культури ми розглядаємо як невід'ємний складник духовної культури, як стрижень культурної ідентичності особистості, соціальної групи, суспільства в цілому. Зміст гуманітарної культури визначається розвитком мисленнєвих і комунікативних компетенцій, подоланням професійної однобічності, формуванням спроможності аналізувати соціальні, моральні, естетичні, культурно-історичні питання, які мають загальнолюдське значення.

До основних проблем формування гуманітарної культури належить питання щодо фундаменту, на якому стає можливою побудова гармонійно розвиненої особистості. Його, на нашу думку, має складати комплекс загальнолюдських і національних духовних цінностей. Особливого значення серед них набувають знання історії, мови, літератури й інших складників духовної культури. У системі освіти трансляцію цих знань забезпечує передусім вивчення гуманітарних дисциплін.

У вітчизняних ВНЗ до переліку нормативних дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки для бакалаврів (спеціалістів медичного та ветеринарно-медичного спрямувань) усіх

напрямів (спеціальностей) внесено «Філософію», «Історію України», «Історію української культури», «Українську мову (за професійним спрямуванням)», «Іноземну мову». Визнаючи необхідність вивчення у просторі вітчизняної вищої освіти усіх названих дисциплін, водночас варто звернути увагу на потребу розширення цього переліку. Зокрема, ґрунтовне вивчення історії вітчизняної культури неможливе без розуміння закономірностей культурного розвитку у загальносвітовому масштабі. Однак набуття сучасними студентами знань з історії і теорії світової культури значно ускладнюється через відсутність серед переліку обов'язкових навчальної дисципліни «Культурологія».

На нашу думку, вивчення культурології як підґрунтя формування гуманітарної культури є вкрай необхідним не тільки для майбутніх фахівців-культурологів, а й для студентів усіх інших напрямів підготовки. Адже причини виникнення і сутність різноманітних феноменів матеріальної та духовної культури минулого й сучасності мають усвідомлюватися в єдності, як частини цілісного культуротворчого процесу, що охоплює буття всього людства. Культура за такого підходу розуміється як всезагальна, рухома смислова реальність, відповідно до чого мають бути сформовані поняття про взаємодію матеріально-технічних та ідеально-образних чинників культури, про головні суперечності її розвитку, про культурні цінності, про особливості соціального часу і простору, інші змістовні орієнтири для інтерпретації явищ культури в їх історичному контексті.

Особливості розвитку будь-якої національної культури більш рельєфно постають на тлі досягнень інших культур світу. Такий дослідницький підхід дозволяє адекватно визначити здобутки певної культури, уникаючи її звеличення як «виняткової» або пониження як «другорядної», «меншовартісної». Він забезпечує розкриття як специфічних, так і спільних рис, що зближують досліджувану культуру з іншими. Так, наприклад, глибоке вивчення особливостей українського бароко доцільно поєднати із загальною характеристикою бароко як культурного стилю, що охоплює художню творчість і світобачення європейського суспільства XVII–XVIII ст. Розкриття подібних міжкультурних зв'язків має збагатити гуманітарну культуру студента.

Т. Зюзіна слушно зазначає: специфіка культурології полягає в тому, що всі види духовної творчості (мистецтво, наука, освіта, релігія) розглядаються в її контексті не самостійно, а з погляду

загальних закономірностей розвитку культури певної епохи. Кожен культуролог знає, що мистецтво не визначає культурну доміанту епохи: частіше за все її доводиться шукати поза художньо-естетичною сферою. У навчальному курсі «Культурологія» розгляд художньо-мистецьких проблем – лише складник. Світоглядний характер культурології визначається наявністю в її складі не тільки соціогуманітарних, а й природничо-наукових знань, що розглядаються із загальнокультурного погляду. Головне в культурологічному підході – це зрозуміти вектор змін у духовному житті, виявити тенденції перетворень у культурній сфері та своєрідність, специфіку різних етапів історико-культурного розвитку. Тож курс «Культурологія» як презентація переважно гуманітарного культурознавства в сучасному університетському просторі повинен представляти наукову й художню інформацію. Художня культура в межах університетського гуманітарного культурологічного знання має бути представлена максимально широко, через канали всіх культурологічних дисциплін [4, 41–42].

Можна погодитися із оцінкою сучасної гуманітарної освіти, наданою Ф. Семенченком, який звертає увагу на її загальну мету – системно ознайомити студентів з накопиченим культурою знанням про людське суспільство, соціальне призначення особистості, з сутністю культури як світу людини. Гуманітаризація освіти в технічному університеті повинна призвести до того, щоб ми готували студента не тільки як висококваліфікованого фахівця, а як майбутню освічену, розвинену, культурну людину, моральні підвалини якої не дозволяють їй бути поганим фахівцем. Вища школа повинна, перш за все, «виводити в люди», а вже потім – в інженери, менеджери, програмісти, вчені [5, 107–108]. Саме спираючись на освоєння студентством культурної спадщини людства, стає можливим досягнення такої мети.

Список літератури:

1. Се Цзін. Сутність культурологічного підходу в процесі формування духовної культури сучасної молоді / Се Цзін // Наука і освіта. – 2011. – №1. – С. 78–81.
2. Целякова О.М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві / О.М. Целякова // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – Вип. 38. – С. 222–233.

3. Статінова Н. Пріоритети та цінності сучасної студентської молоді / Н. Статінова, О. Кущенко // Вісник КНТЕУ. – 2011. – №3. – С. 107–117.
4. Зюзіна Т.О. Особливості інтегративної сутності культурологічного знання та її реалізація в академічному просторі ВНЗ / Т.О. Зюзіна // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 8 (219). – Ч. I. – С. 40–44.
5. Семенченко Ф.Г. Особливості гуманітарної підготовки і професійної кваліфікації студентів в технічному університеті / Ф.Г. Семенченко // Наукові праці ЧДУ імені Петра Могили. – 2002. – Політологія. – Вип. 10. – Т. 23. – С. 106–108.

Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету іноземної філології та соціальних комунікацій, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р. / Відп. за вип. В.В. Опанасюк. — Суми : СумДУ, 2013. — Ч.3. — С. 103-107.